

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Veera Olkkonen

TESTAMENTTIEN VAIKUTUS EDUN- SAAJAN ASEMAAN

Liiketalous
2016

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Veera Olkkonen
Opinnäytetyön nimi	Testamenttien vaikutus edunsaajan asemaan
Vuosi	2016
Kieli	suomi
Sivumäärä	39
Ohjaaja	Marika Teirfolk-Naarmala

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää henkilön mahdollisuutta vaikuttaa perintönsä edunsaajien asemaan ja verotukseen testamentin kautta. Aihe on aina ajankohtainen, sillä vaikka testamentit ovat viime vuosina yleistyneet valtavasti, on niitä ollut olemassa kautta aikojen.

Opinnäytetyöni on kohdistettu testamentintekijälle, ja työssä käytetty näkökulma on, miten testamentintekijä voi vaikuttaa edunsaajan asemaan. Uskon opinnäytetyöstä kuitenkin olevan hyötyä myös testamentinsaajalle, sillä tutkimuksen avulla tämä tietää, millaisen roolin ja aseman saannostaan saa.

Tämä opinnäytetyö on toteutettu käyttäen lainopillista tutkimusotetta. Työssä on käytetty lähdemateriaalina voimassa olevaa lainsäädäntöä, oikeustieteellistä kirjallisuutta sekä oikeustapauksia.

Ensimmäisessä kappaleessa esittelen lyhyesti testamentin historiaa Suomessa ja sen asemaa tänä päivänä. Toisessa kappaleessa keskityn testamentintekoa oikeuttaviin ja toisaalta rajoittaviin tekijöihin, jotka jokaisen testamentintekoa suunnittelevan olisi hyvä ottaa huomioon.

Viimeisessä kappaleessa esittelen eri käytössä olevat testamenttityypit sekä niiden pääpiirteiset vaikutukset. Olen pyrkinyt laatimaan työn mahdollisimman käytännönläheiseksi ja ymmärrettäväksi, jotta perintösuunnittelun merkitys arkipäiväistyisi.

ABSTRACT

Author	Veera Olkkonen
Title	The Effects of a Testament on the Role of the Beneficiary
Year	2016
Language	Finnish
Pages	39
Name of Supervisor	Marika Teirfolk-Naarmala

The aim of this study was to investigate a person's ability to influence the position and the taxation of inheritance beneficiaries of a testament. The subject is always topical because testaments have become more common in recent years and they also existed throughout history.

This thesis focused on to the testator and the point of view was how the testator may affect the beneficiary's status. The thesis, however, is also beneficial to beneficiaries, since by means of this research beneficiaries can learn what kind of a role and status the title of a beneficiary gives.

In the first chapter a brief history of the testament in Finland and its role today is presented. The second chapter focuses on making the right and limiting factors of a will which everyone planning a testament should take into-consideration.

In the last section the various types of wills in use are presented with their effects of their general terms as pragmatically and understandably as possible so that the importance of succession planning is forwarded to everyone.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	6
2	TESTAMENTIN JUURET.....	8
	2.1 Suomalaisen testamentin synty ja kehitys	8
	2.2 Testamentti tänään	8
3	TESTAMENTIN TEKIJÄN OPAS	10
	3.1 Testamentintekokelpoisuus.....	10
	3.2 Muotomääräykset.....	11
	3.3 Testamentinsaaja	11
	3.3.1 Avopuoliso testamentinsaajana	12
4	TESTAMENTTAUSVAPAUDEN RAJOITUKSET	14
	4.1 Lakiosa	14
	4.2 Lesken suoja	16
	4.2.1 Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana	17
	4.2.2 Lesken perintöoikeus	20
	4.3 Avio-oikeus.....	20
5	TYYPILLISIMMÄT TESTAMENTIT JA NIIDEN VAIKUTUS EDUNSAAJAN ASEMAAN	22
	5.1 Keskinäinen testamentti.....	22
	5.2 Omistusoikeustestamentti.....	23
	5.2.1 Omistusoikeus ja hallintaoikeus eri henkilöille.....	24
	5.2.2 Rajoitettu omistusoikeustestamentti	25
	5.3 Hallinta- eli käyttöoikeustestamentti.....	28
	5.3.1 Puolisoiden keskinäinen hallintaoikeustestamentti	29
	5.3.2 Jäämistö omistajaton.....	30
	5.4 Erityistestamentti eli legaatti	33
	5.4.1 Tuotto-oikeustestamentti.....	34
6	LOPPUPÄÄTELMÄT	36

LÄHTEET	38
---------------	----

1 JOHDANTO

Perhe- ja perintöoikeuden ala sekä perimysjärjestys ovat monelle hyvin vieras, vaikka se on ainoa oikeudenala, joka koskettaa meitä jokaista. Perimysjärjestys ja oma tahto siitä, kenelle omaisuutensa haluaa kuoleman jälkeen jättää, eivät aina kohtaa, eikä tätä tule henkilön ajateltua, ennen kuin asia on ajankohtainen. Perintösuunnittelulla voi etukäteen vaikuttaa siihen, kenelle haluaa omaisuutensa menevän.

Testamentti laaditaan usein taloudellisten hyötyjen lisäksi myös sosiaalisista syistä. Testamentin avulla voidaan poiketa lainmukaisesta perimysjärjestyksestä sekä muuttaa kuolinpesän osakassuhteita ja testamentata omaisuutta haluamalleen taholle. Tämä on sijoitusvakuutusten ohella ainoa jäämistöoikeudellinen tapa jolla omaisuudestaan voi määrätä kuoleman jälkeen.

Testamenttien suosio on kasvanut vuosien varrella, mitä osaltaan selittävät väestön varallisuuden kasvu, perhemuotojen moninaistuminen sekä kansalaisten lisääntynyt kiinnostus verotukseen. Tutkimuksien mukaan keskimäärin joka neljäs perittävä on määrännyt omaisuudestaan testamentilla.

Perintöverolla on varsin huono maine Suomessa. Perintöveroa pidetään varsin korkeana ja usein kohtuuttomana, ja sen määrä tulee usein kuolinpesän osakkaille yllätyksenä. Testamentintekijä voi onnistuneella testamentilla ja perintösuunnittelulla vaikuttaa huojentavasti perillisten perintöveron määrään ja saavuttaa merkittäviä taloudellisia hyötyjä. Perintöveron määrää voidaan alentaa tai parhaimmillaan jopa välttää se kokonaan.

Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena tutkia eri testamenttityyppejä sekä niiden käytännön vaikutuksia testamentinsaajan asemaan. Tämä opinnäytetyö on toteutettu käyttäen lainopillista tutkimusotetta. Työssä on käytetty lähdemateriaalina voimassa olevaa lainsäädäntöä, oikeustieteellistä kirjallisuutta sekä oikeustapauksia. Toivon, että tämä opinnäytetyö voi myös toimia oppaana testamentin tekemis-

tä suunnittelevalle. Vaikka testamentti suositellaan tehtävän asiantuntijan, eli käytännössä lakimiehen avustuksella, on mielestäni tärkeää, että jokainen testamentintekoa suunnitteleva tuntee eri testamenttityypit, ja osaa suhteuttaa, mikä niistä mahdollisesti istuu omaan elämäntilanteeseen ja tahtoon parhaiten.

Kiinnostukseni opinnäytetyön aihetta kohtaan heräsi käytännönläheisesti työni kautta. Työskentelen pankin Lakipalveluissa, joissa yksi yleisimmistä toimeksiantoistamme on testamentinlaadinta. Testamentit ovat myös tärkeässä roolissa perunkirjoitus- sekä perinnönjakotoimeksiantoissamme, joissa laaditun testamentin merkitys konkretisoituu.

Opinnäytetyössäni esittelen lyhyesti testamentin historian Suomessa ja nostan esiin tärkeimmät laissa määrätyt testamentintekoon vaikuttavat tekijät. Lisäksi käyn läpi testamenttivapautta rajoittavat seikat ja esittelen eri testamenttityypit ja niiden vaikutukset testamentinsaajan asemaan niin omistuksellisesti kuin verotuksellisesti. Tarkoituksena on antaa käsitys siitä, millaiset erot Suomessa käytössä olevilla testamenteilla on. Toivon, että opinnäytetyöni avulla testamentintekoa suunnitteleva saa suuntaa siihen, millaisia eri vaihtoehtoja hänellä on perintönsä jättämiseen.

2 TESTAMENTIN JUURET

Luku kaksi käsittelee lyhyesti miten testamentti on juurtunut Suomen oikeuskäytäntöön ja kuinka yleinen se on tänä päivänä.

2.1 Suomalaisen testamentin synty ja kehitys

Suomen vanhin testamentti on vuodelta 1287. Vanhimmat testamentit Suomessa olivat papiston ja aatelien tekemiä, ja useimmissa säilyneissä testamenteissa omaisuus olikin määrätty Naantalien luostarille sekä Turun Tuomiokirkolle. Vasta 1400-luvulta testamentti yleistyi porvariston ja tilanomistajien keskuudessa, jolloin myös testamenttien kieli muuttui latinasta ruotsiksi. Ensimmäinen testamenttia koskeva säännös Suomessa tehtiin vuonna 1686 testamenttien yleistyttyä. Vuonna 1734 uudistetut säännökset vihdoinkin vakiinnuttivat testamentin aseman kuolemanvaraisena oikeustoimena sekä Ruotsissa että Suomessa. (Aarnio & Kangas 2015, 8-10)

Vuoden 1965 säädetty perintökaari oli suomalaisen perintö- ja testamenttioikeuden kehityksen kannalta tärkeä paalu. Perintökaareissa oli koottu yhteen kaikki säännökset, jotka aiemmin olivat hajallaan, ja samalla kumottiin vanhat säännökset. Se on ollut voimassa noin 50 vuotta miltei muuttumattomana; valtaosa perintökaaren peruspilareista on ennallaan, vaikka voimaantumisen jälkeen muutamia jäämistöoikeudellisia säännöksiä onkin uusittu. Tästä esimerkkinä on eloonjääneen puolison oikeudellisen aseman vahvistus ja parannus. (Aarnio & Kangas 2015, 12)

2.2 Testamentti tänään

Testamenttien tekemisen yleisyyttä on vaikea tutkia, sillä Suomessa ei ole olemassa virallista tilastoa, josta selviäisi tarkka vuosittainen tehtyjen testamenttien lukumäärä. Keskimäärin joka neljän perittävän omaisuudesta on määrätty testamentilla. Myös jäämistövarallisuuden arvolla on merkitystä testamenttien laatimiseen.

seen; mitä suurempi jäämistöarvo, sitä varmemmin jäämistöstä on tehty testamentti. (Aarnio & Kangas 2015, 70)

Aarnion ja Kankaan (2015, 71) mukaan testamenttausaktiivisuus riippuu pitkälti perittävän siviilisäädystä sekä asuinpaikasta. Naimisissa olevan, kaupungissa asuvan perittävän tekemä testamentti on huomattavasti yleisempi kuin maaseudulla asuvan.

Yleensä testamentti laaditaan vanhemmalla iällä. Usein testamentti on ns. eläkeläisten oikeustoimi. Tämän osaltaan selittää myös se, että usein vanhemmilla ihmisillä on verrattain enemmän omaisuutta, josta määrätä testamentilla, kuin esim. ruuhkavuosia viettävällä perheenäidillä. (Aarnio & Kangas 2015, 74)

Testamentin voidaan katsoa juurtuneen Suomen oikeusjärjestelmään, sillä vuosittain testamentteja laaditaan vähintään 14 000 kappaletta, mahdollisesti jopa 16 000 kappaletta. Tämä lukumäärä on arvioitu otantatutkimuksen perusteella. Perintöverotuksesta saatujen arvojen mukaan voidaan olettaa, että vuosittainen testamenttisaantojen kautta siirtyvä omaisuus on arvoltaan miljardeja euroja. (Aarnio & Kangas 2015, 71)

3 TESTAMENTIN TEKIJÄN OPAS

Tässä luvussa käsitellään yleisiä asioita, joita testamentintekijän on hyvä ottaa huomioon testamenttia tehdessään.

3.1 Testamentintekokelpoisuus

Omistusoikeuden suojan yksi ulottuvuus on testamenttausvapaus. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 17 artiklan 1 kohdan mukaan testamenttausvapaus on myös yksi perusoikeudellisista statuksista: ”jokaisella on oikeus nauttia laillisesti hankimastaan omaisuudesta sekä käyttää, hallita ja testamentata sitä”. (Aarnio & Kangas 2015, 84)

Testamentintekokelpoisuutta arvioidaan testamentintekohetkellä todistajien ja testamentinkirjoittajan toimesta. Heidän tulee muodostaa käsitys siitä, että testamentti on tehty täydessä ymmärryksessä. (Aarnio & Kangas 2015, 315; 326-327)

Testamentintekokelpoisuus on suojatumpi oikeus kuin oikeustoimikelpoisuus, eikä tämän perusteella vajaavaltaiseksi julistaminen automaattisesti poista henkilön testamentintekokelpoisuutta. Edunvalvonnassa olevan päämiehen kykyä laatia testamentti arvioidaan ja ratkaistaan testamentintekohetken mukaan. (Aarnio & Kangas 2015, 317-323)

15 vuotta täyttänyt on PK 9:1.1:n mukaan oikeutettu tekemään testamentin siitä omaisuudesta, jota hänellä on valta itsenäisesti vallita. Käytännössä em. omaisuus tarkoittaa alaikäisen työansioita tai työansioilla hankittua omaisuutta ja sen tuottoa. Kuitenkaan alaikäinen ei voi testamentata sellaista omaisuutta, joka hänelle on annettu lahjaksi, tai jonka hän on perinyt. Aikaisemmin rajoituksella ei ollut niin suurta merkitystä, sillä ennen lasten omaisuus oli huomattavasti vähäisempää kuin nykypäivänä. Nykyisin alaikäisten varallisuus voi olla huomattavaa johtuen jäämistösuunnittelusta. Omaisuutta on alaikäiselle voinut kertyä testamentin, perinnön tai lahjoitusten kautta. Lain mukaan alaikäisen omaisuuden perii hänen vanhempansa. (Aarnio ym. 2016, 63; Aarnio & Kangas 2015, 312)

3.2 Muotomääräykset

Testamentin muotomääräyksiä pidetään tiukkoina, sillä vaikka testamentin sisältöä ei laissa rajoiteta, tulee testamentin täyttää vaaditut muotovaatimukset, sen ollakseen pätevä. Poikkeaminen, tai muotomääräyksiä noudattamattomuus voivat antaa aihetta moittia testamentin pätevyyttä. (Kaisto & Lohi 2008, 343)

Muotomääräyksillä pyritään suojaamaan testamenttaajaa ulkopuoliselta painostukselta sekä suostuttelulta. Lisäksi niiden tarkoituksena on saada varmistus testamenttaajan oikeustoimikelpoisuudesta sekä vapaaehtoisuudesta testamentin sisällön laadintaan. Muotomääräyksiä noudattaminen on tärkeä perintöriitojen ennaltaehkäisijä, sillä muotomääräykset täyttävä testamentti ei jätä riidanalaisuuksia osapuolille ja täten ne myös vähentävät tuomioistuinten riitakäsittelyjä liittyen testamentteihin. (Helin 2002, 1160; Lohi 2000, 950-951)

Muotomääräysten kiristämistä nykyisestä puoltaa nykyaikainen sukulaissuhteiden tulehtuminen ja sitä kautta syntyvä painostus ja suostuttelu. Toisaalta voi syntyä ajatus testamentin laadinnan vaikeudesta, mikäli muotomääräykset ovat liian tiukat. (Helin 2002, 1165; Lohi 2000, 951)

PK 10:1:ssä on määritelty, että testamentin tulee olla kirjallinen ja se on allekirjoitettava kahden täysivaltaisen ja esteettömän todistajan läsnä ollessa. Todistajien esteellisyys määräytyy testamentin tekohetken mukaan. Esteettömyysvaatimuksella varmistetaan todistamisen uskottavuus sekä pyyteettömyys ja tästä syystä todistajana ei voi toimia testamenttaajan lähisukulainen, lähisukulaisen puoliso tai sellainen henkilö, jonka hyväksi tai jonka läheisen hyväksi testamentti laaditaan. (Aarnio ym. 2016, 60-61; Aarnio & Kangas 2015, 226)

3.3 Testamentinsaaja

Testamentin voi laatia luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön hyväksi. Luonnollisen henkilön hyväksi tehty testamentti edellyttää lain mukaan sitä, että testamentinsaaja on perittävän kuolinhetkellä elossa tai siitetty ja sittemmin elävänä synty-

nyt. Laissa ei ole asetettu syntyvälle elinkelpoisuusedellytyksiä tai sitä, kuinka kauan hänen on oltava elossa saadakseen perinnön tai testamentin. (Aarnio ym. 2016, 64)

Testamentti voidaan tehdä myös kunnan, valtion, osakeyhtiön tai säätiön hyväksi (Aarnio ym. 2016, 64).

3.3.1 Avopuoliso testamentinsaajana

Avoliitoissa tulee kiinnittää huomiota siihen, ettei avopuolisoilla ole perintöoikeutta toistensa omaisuuteen, eikä avoleskellä ole samanlaista asumissuojaa kuin avioleskellä. Testamentti on ainoa tapa, jolla voi turvata avopuolison oikeuden jäämistöön. (Aarnio & Kangas 2009, 124)

Kihlakumppanin tai aviopuolison hyväksi tehty testamentti lain nojalla normaalisti raukeaa, kun kihlaus tai avioliitto päättyy muusta syystä kuin testamenttaajan kuolemasta. Avopuolisoiden testamentin osalta laissa ei ole samanlaista olettaa siitä, etteikö testamentti olisi voimassa eron sattuessa. Avopuolisot voivat testamenttiinsa sisällyttää määräyksen, jonka mukaan testamentti ei ole voimassa mikäli liitto purkautuu avoeroon. (Aarnio ym. 2016, 65)

Testamentin kautta perintöoikeuden ja perinnön saava avoleski maksaa perintöveroa toisen veroluokan mukaan. Mikäli avopuolisot ovat olleet aikaisemmin naimisissa tai heillä on yhteinen lapsi, perintövero määrätään lievemmän, eli ensimmäisen veroluokan mukaan. Avopuolisoiden kannattaakin turvata asemansa keskinäisen käyttöoikeustestamentin avulla. Käyttöoikeus on perintöverosta vapaata, ja samalla avopuolisot voivat testamentissaan säätää, että käyttöoikeuden alaisen omaisuuden omistusoikeus omaisuuteen siirtyy vasta avolesken kuoleman jälkeen. (Aarnio & Kangas 2009, 124-125)

Ongelmallista on, ettei avopuolisoiden asemaa ole kuolemantapauksen johdosta säännelty Suomen oikeusjärjestelmässä. Ratkaisu siitä, ettei yhteiskunta puutu pakottavin säännöksin avopuolisoiden väliseen oikeussuhteeseen on harvinainen

verrattuna muihin Pohjoismaihin. Perhemuotona avoliitto on yhteiskunnallisesti niin merkittävä, ettei sitä voi jättää sääntelemättä, nimittäin kaikista suomalaisista perheistä 20 % on avoperheitä. Nykyisen oikeustilan vallitessa avopuolisoiden tulee itse huolehtia liittonsa riskien hallinnasta. Kaikista halvin ja kattavin vakuutus puolison kuoleman varalle on avioliitto. (Aarnio & Kangas 2009, 125-127)

4 TESTAMENTTAUSVAPAUDEN RAJOITUKSET

Suomen jäämistöoikeuden peruslähtökohta on testamenttausvapaus, jonka perusteella perimysjärjestyksestä on mahdollista poiketa kohtalaisen vapaasti. Rajoittavina tekijöinä kuitenkin ovat mm. lesken oikeus hallita kuolinpesän jäämistöä jakamattomana sekä rintaperillisen lakiosaoikeus. (Kaisto & Lohi 2008, 350)

4.1 Lakiosa

Lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan, lakiosaoikeus kuuluu ainoastaan ensimmäiseen parenteeliin kuuluville perillisille eli rintaperillisille. Rintaperillisiä ovat siis perittävän lapset, lapsenlapset, lapsenlapsenlapset jne. (Aarnio & Kangas 2009, 821; Norri 2005, 66) Avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten osalta lakiosa vanhemman jälkeen kuuluu ainoastaan silloin, jos heidät on tunnustettu tai isyys vahvistettu (Norri 2010, 398).

Perimysjärjestyksen ensimmäiseen parenteeliin kuuluu sijaisperimisoikeus, jonka mukaan kuolleen lapsen jälkeläiset tulevat tämän sijaan ja ovat oikeutettu perintöön. Täten jokainen perintöhaara saa perinnöstä yhtä suuren osan. (Norri 2005, 66)

Käsitys siitä, että suojattu lakiosa koskisi koko jäämistöä, ja ettei perittävä voisi tehdä pätevästi testamenttia koko omaisuudestaan, on virheellinen. Se, missä laajuudessa testamentti voidaan panna täytäntöön, määräytyy lakiosajärjestelmän mukaan. PK 7:1.2:ssa on säädetty, että suojattu lakiosa koostuu kunkin rintaperillisen perintöosuudesta, eikä se ole suojattu osa koko perittävän jäämistöstä, kuten yleensä virheellisesti luullaan. (Aarnio & Kangas 2009, 822)

Lakiosa lasketaan osituksen perusteella määräytyvästä jäämistöstä, jolloin osituksen lopputulos vaikuttaa perillisen lakiosan suuruuteen. Siihen vaikuttavat mm. avio-oikeus sekä avioehtomääräys. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 83.)

Mikäli testamentissa on määrätty enemmästä kuin vapaaosasta, on testamentintekijä ylittänyt testamenttaamisvaltansa ja testamentti on lakiosaa loukkaava. Vapaaosan ylittävä testamentti on tehokas, mikäli testamentinsaaaja suorittaa lakiosaa vastaavan tai siitä puuttuvan määrän lakiosaan oikeutetulle perilliselle edellyttäen, että tämä on vaatinut lakiosaansa. (Norri 2005, 324-325)

Oikeus lakiosaan ei lankea samalla tavalla automaattisesti kuin perintö. Mikäli rintaperillinen haluaa lakiosansa, tulee tämän sitä erikseen vaatia kuuden kuukauden määräajassa testamentin tiedoksisaannista. Mikäli vaatimusta ei esitä määräajan sisällä, oikeus lakiosaan päättyy ja lakiosaa loukkaava testamentti jää voimaan. (Norri 2005, 331)

Lakiosaa on oikeus vaatia, vaikka puolisoilla olisikin ollut keskinäinen testamentti, jolla on määrätty, että kuolinpesä pysyy jakamattomana, kunnes molemmat ovat kuolleet. Tästä esimerkkinä korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 1987:55:

KKO 1987:55 tapauksessa aviopuolisoiden keskinäisen testamentin mukaan toisen kuoltua, eloonjäänyt sai jakamattomana hallita kaikkea pesän omaisuutta kuolemaansa saakka. Tämän lisäksi testamentissa oli määrätty, miten omaisuus tuli jakaa lesken kuoltua. Aiemmin kuolleen puolison avioliiton ulkopuoliselle lapselle ei ollut testamentissa määrätty mitään, eikä hän vaatinut lakiosaansa.

Oikeudenkäynnissä pojan mukaan testamentissa oli tarkoitus määrätä omistusoikeus siirtyväksi vasta lesken jälkeen, ja mikäli sen olisi tarkoitettu siirtyvän heti ensiksi kuolleen puolison jälkeen, olisi testamentissa niin kirjoitettu. Pojan mukaan se, ettei hän vaatinut lakiosaansa ei tarkoittanut sitä, että hän hyväksyisi lesken jälkeen toimitettavan omaisuuden jaon, vaan oli pikemminkin hyväksynyt lesken elinikäisen hallintaoikeuden.

Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan, poika ei ollut tehnyt lakiosavaatimusta isänsä jälkeen perintökaaren 7 luvun 5 §:n 1 momentin mukaisessa kuuden kuukauden määräajassa siitä laskien, kun hän oli saanut testamentin tiedoksi, ja oli täten menettänyt lakiosaoikeutensa isänsä jälkeen. Korkein oikeus vahvisti, ettei

pojalla ollut oikeutta ensiksi kuolleen puolison perillisenä saada varoja kuolinpesästä.

Muissa Pohjoismaissa on keskusteltu aika ajoin siitä, tulisiko lakiosajärjestelmästä luopua kokonaan tai ainakin vähentää sen vahvuutta. Ruotsissa rintaperillisen lakiosasuojana on mahdollista pienentää antamalla perintöoikeus leskelle ennen yhteisiä rintaperillisiä. Tanskassa puolestaan lakiosan heikentäminen mahdollistuu siten, että leskelle annetaan itsenäinen lakiosaoikeus. (Aarnio & Kangas 2009, 814.)

Suomessa ei ole käyty vastaavanlaista keskustelua lakiosajärjestelmän kaventamisesta, eikä esitetty vaatimuksia lakiosaoikeutettujen piirin laajentamisesta siten, että leski saisi lakiosaoikeuden. Nykyinen lakiosajärjestelmä on ollut Suomessa voimassa lähes 60 vuotta, ja on siinä ajassa juurtunut suomalaiseen oikeuskulttuuriin, eikä ole kovinkaan todennäköistä, että siitä luovuttaisiin. (Aarnio & Kangas 2009, 814-815)

4.2 Lesken suoja

Vuosittain kuolee n. 47 000 henkilöä, joista joka kolmas on ollut naimisissa. Vuoden 2007 lopussa Suomessa oli elossa yhteensä 300 027 leskeä ja pelkästään vuonna 2007 leskeksi jäi 15 790 henkilöä. Täten PK 3 luvun säännökset koskevat monia ja niillä on huomattava merkitys lesken sosiaalisen ja taloudellisen turvallisuuden kannalta. (Aarnio & Kangas 2009, 113)

Suomen jäämistöoikeudessa onkin koettu tarpeelliseksi vahvan lakiosajärjestelmän ohella turvata lesken asema puolison kuolemantapauksessa. Lesken perimysasemaa on vahvistettu 1960-luvulta lähtien, sillä leskeksi jäänyt saattaa tarvita taloudellista turvaa, varsinkin jos kuollut puoliso oli varakkaampi. (Gottberg 2010, 102)

Testamenttausvapautta rajoittaa lesken suoja, joita on kaksi eri muotoa. Lesken suoja ensiksi kuolleen puolison testamenttia vastaan on riippumaton siitä, jäikö vainajalta rintaperillistä. Testamentilla leskeä ei voida tehokkaasti sulkea koko-

naan jäämistöstä, sillä leski saa testamentista huolimatta vähintään oikeuden hallita jäämistöä jakamattomana. (Aarnio & Kangas 2009, 114)

4.2.1 Lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana

Tilastokeskuksen mukaan lesken oikeus hallita jäämistöä jakamattomana on merkittävä lesken suojamuoto. Se tulee kyseeseen 84 % kaikista kuolintapauksista, joissa vainajan jälkeen jää leski. Suojamuotona lesken hallintaoikeus on niin vahva, ettei sitä pysty pätevästi testamentilla sivuuttamaan, ja toisin sanoen se rajoittaa testamenttausvapautta. (Aarnio & Kangas 2009, 113; Aarnio & Kangas 2015, 618)

Lainmukainen hallintaoikeus leskelle syntyy, mikäli vainajalta jäi rintaperillisiä. Leskellä on oikeus tällöin hallita jäämistöä jakamattomana, ja estää muita osakkaista määräämästä lesken hallintaoikeuden alaisesta omaisuudesta ilman tämän suostumusta. Hallintaoikeudesta huolimatta kuolinpesän osakkailla on oikeus vaatia pesänjakoa. Mikäli rintaperilliset vaativat jakoa, kapenee lesken hallintaoikeus vähimmäissuojaoikeuteen hallita puolisoitten yhteistä kotia ja sen irtaimistoa. Yhteinen koti on voinut olla joko yksin kuolleen puolison nimissä tai puolisoitten yhteisomistuksessa. Edellytyksenä tälle on, ettei leskellä ole omassa omistuksessa, tai omaisuuden osituksen tai erottelun kautta kotina pidettävää asuntoa. (Aarnio & Kangas 2009, 112-117; Lohi 2004, 627)

KKO:2003:129 tapauksessa ensiksi kuolleen puolison jälkeen jäävä leski Eila oli asunut pariskunnan yhteisenä kotina käytetyssä omakotikiinteistössä puolison kuolemasta kiinteistön myyntiin asti. Leskellä oli itsellään puolison kuolinhetkellä omistuksessaan kodiksi soveltuva omistusasunto, jonka tämä oli sittemmin myynyt. Eila oli jäänyt leskeksi vuonna 1993. Ositus ja perinnönjako ensiksi kuolleen puolison Erkin jälkeen suoritettiin vasta vuonna 2000, vaikka ensimmäinen jakovaatimus esitettiin jo vuonna 1997. Leski oli rintaperillisten jakovaatimuksista huolimatta vaatinut saada hallita jäämistöä jakamattomana.

Rintaperilliset nostivat kanteen oikeuteen ja esittivät, että koska leski oli asunut vainajan omistamalla kiinteistöllä, vaikka hänellä itsellään oli omistuksessaan asumiseen soveltuva asunto, tulisi tämän asumisen johdosta maksaa käypää vuokraa vastaava asumiskorvaus kuolinpesälle. Koska leskellä itsellään oli omistuksessa asumiseen soveltuva asunto, ei tämä voinut saada vainajan kiinteistöön elinkäistä lesken hallintaoikeutta.

Käräjäoikeudessa pesänjakaja esitti, että leskelle ei kuulunut ns. lesken vähimmäissuojaa koska tällä oli itsellään omistusasunto, eikä täten olisi ollut oikeutta pitää ensiksi kuolleen puolison asuinkiinteistöä hallinnassaan. Tämän vuoksi esitettiin, että leski olisi velvollinen maksamaan käyttökorvausta asumisesta avioliiton päättymisestä 1993 tai viimeistään ensimmäisestä jakovaatimuksesta 1997 alkaen.

Käräjäoikeus kuitenkin hylkäsi kanteen, sillä eloonjääneellä puolisoilla oli heidän näkemyksen mukaan ollut oikeus perintökaaren 3 luvun 1 a §:n ja 12 luvun säännösten mukaan oikeus pitää omaisuutta hallinnassaan jakopäivään saakka korvauksetta. Tätä puolsi myös se, että varsinainen ositus tehtiin vasta vuonna 2000 ja käräjäoikeuden tulkinnan mukaan perintökaaren 3 luvun 1 a §:n mukaan eloonjääneen puolison oikeus hallita jäämistöä katkeaa vasta kun rintaperilliset vaativat jakoa. Koska jakovaatimus oli esitetty vasta vuonna 1997, ja varsinainen ositus suoritettiin vasta 2000, käräjäoikeus katsoi, että leskellä oli ollut perintökaaren 3 luvun 1 a §:n mukainen oikeus hallita omaisuutta korvauksetta.

Hovioikeus muutti käräjäoikeuden ratkaisua ja määräsi pesänjakajan ratkaisemaan lesken velvoitteen suorittaa asumiskorvausta kuolinpesälle ajalta 1997 – 1999, sillä perusteella, että jakovaatimus oli esitetty 1997, leskellä oli oikeus siihen asti hallita jäämistöä jakamattomana. Mutta koska leskellä oli puolisonsa kuolinhetkellä kodiksi soveltuva omistusasunto, ei tämä ollut oikeutettu perintökaaren 3 luvun 1 a §:n 2 momentin mukaiseen leskensuojaan. Leski ei myöskään ollut oikeutettu omaisuuden tuottoon.

Leskelle myönnettiin valituslupa Korkeimpaan oikeuteen, joka otti asian käsitte-
lyyn. Korkein oikeus kumosi hovioikeuden tuomion ja jätti käräjäoikeuden tuo-
mion voimaan ja vapautti lesken korvauksen maksamisesta. Tuomiota perusteltiin
mm seuraavasti:

- Varallisuus oikeudellisten periaatteiden mukaan lähtökohtaisesti omaisuu-
den tuotto, tässä tapauksessa kiinteistön hallinnasta saatava hyöty kuuluu
omistajalle eli kuolinpesälle. Perintökaaren 12 luvun 3 §:n 1 momentin
mukaan kuitenkin käyttöoikeuden saajalla on oikeus hallita omaisuutta ja
saada sen tuotto.
- Oikeus hallita puolisojen yhteistä kotia perustuu lainsäädäntöön, joka on
perustettu lesken suojaksi. Oikeuskäytännössä lisäksi on katsottu, että leski
ei ole velvoitettu muuttamaan asumistasoltaan vaatimattomampaan asun-
toon.
- Rintaperillisen jakovaatimuksesta huolimatta leskellä on perintökaaren 3
luvun 1 a §:n 2 momentin mukaan oikeus hallita puolisojen kotia jaka-
mattomana, mikäli asumiseen soveltuvaa kotia ei leskellä ole. Hallintaoi-
keus täten siis jatkuu rintaperillisen jakovaatimuksesta riippumatta, ja oi-
keus asunnon hallintaan yleensä tulee ratkaistuksi osituksen ja perinnönja-
on yhteydessä eikä puolison kuolinhetken mukaan. Koska leski oli myynyt
omistuksessaan olevan asunnon puolisonsa kuoltua, ei osituksen ja perin-
nönjaon aikana leskellä ollut kodiksi soveltuvaa asuntoa omistuksessaan.

Pelkkä hallintaoikeus ei tee leskestä kuolinpesän osakasta eikä vaikuta ensiksi
kuolleen puolison perillisten tai testamentinsaajien osakasasemaan. Jos puolisoilla
tai edes toisella heistä oli avio-oikeus toistensa omaisuuteen, on leski osakas osi-
tuksen toimittamiseen asti. (Aarnio & Kangas 2009, 113)

Lesken hallintaoikeus lakkaa lesken kuolemaan. Hallintaoikeutensa aikana, tällä
on oikeus käyttää ja nauttia jäämistöomaisuudesta syntyvää tuottoa ja tuloa sekä
vuokrata käyttöoikeudenaista omaisuutta. Oikeus luovuttaa tai pantata omaisuut-
ta on kielletty, eikä leski voi laatia testamenttia siitä omaisuudesta, johon hallinta-

oikeus kohdistuu. Hallintaoikeudesta leski maksaa tuloveroa, mutta perintövero lankeaa rintaperillisten maksettavaksi. (Aarnio & Kangas 2009, 118)

4.2.2 Lesken perintöoikeus

Lesken perintöoikeus on otettu osaksi Suomen oikeuskäytäntöä vuonna 1965 voimaan tulleen perintökaaren myötä. Eloonjääneen perintöoikeus ensiksi kuolleen puolison omaisuuteen on riippuvainen siitä, jäikö vainajalta rintaperillistä. Leski perii kuolleen puolisonsa vain, jos rintaperillisiä ei jäänyt ja leski tällöin on kuolinpesän ainut osakas. Lesken perintöoikeuteen ei vaikuta se, onko leskellä itsellään rintaperillisiä eikä ole riippuvainen avioliiton kestoon. Perintöoikeuden edellytyksenä kuitenkin on, ettei pariskunnalla ole avioerohakemusta käräjäoikeudessa vireillä. Leski ei myöskään peri, mikäli ensiksi kuollut puoliso on testamentannut omaisuutensa toiselle taholle. (Aarnio & Kangas 2009, 112-119)

Säännökset, jotka koskevat puolison perintöoikeutta, perustuvat kaksivaiheisen perimyksen idealle. Ensimmäisessä vaiheessa perintö siirtyy leskelle, jonka jälkeen toisessa vaiheessa lesken kuoltua, perintö jaetaan ensiksi kuolleen puolison ja lesken perillisten kesken. (Aarnio & Kangas 2009, 118)

Lesken perintöoikeus on vahva lesken suoja. Tämä suojaa leskeä kuolleen puolison perillisiltä. Perintöoikeuden kautta omaisuuden saava leski maksaa täyttä perintöveroa ykkösveroluokan mukaan. (Aarnio & Kangas 2009, 118)

4.3 Avio-oikeus

Mikäli naimisissa olevalla pariskunnalla ei ollut avio-oikeutta rajoittavaa sopimusta, avioehtoa, leskellä on avio-oikeus puolisonsa omaisuuteen, eli puoleen kuolinpesän jäämistöstä. Avio-oikeus katkeaa omaisuuden ositukseen, joko perinönjaon tai avioeron yhteydessä. (Koponen 2013, 16-17.)

Suomen lain mukaan avio-oikeus alkaa vihkimisestä ja vaikuttaa taannehtivasti, jolloin avio-oikeuden alaiseen omaisuuteen kuuluu myös ennen avioliittoa hankit-

tu omaisuus: ansiotulot, perinnöt ja lahjat tuottoineen. (Aarnio & Kangas 2010, 82.)

Suomen avioliittolain mukaan avioliittoon astuessa omaisuus, joka puolisoilla on, kuuluu yhä hänelle henkilökohtaisesti, samoin kuin omaisuus jonka hän saa avioliiton aikana. Tästä huolimatta, mikäli avioehto ei ole, puolisoilla on avio-oikeuden nojalla oikeus puoleen pariskunnan yhteenlasketusta omaisuuden säästöstä. (L 13.6.1929/234.)

Tämä rajoittaa testamentintekijän vapautta, sillä avio-oikeutta ei voi testamentin avulla syrjäyttää. Ensiksi kuolleen puolison jälkeen tulee toimittaa omaisuuden ositus, jotta nähdään konkreettisesti lesken avio-oikeuden määrä. Osituksessa lesken ja vainajan varoista vähennetään velat, jolloin kummankin puolison omaisuuden säästöt lasketaan yhteen ja jaetaan kahdella, jolloin puolisoilla tulisi omaisuutta olla tasan. Se, kumpi omistaa enemmän, on velvoitettu maksamaan tasinkoa vähemmän omistavalle puolisoille. (L 13.6.1929/234)

Lesken aviovarallisuuden vahvistamiseksi säädettiin vuonna 1976 ns. tasinkoprivilegi, jonka nojalla leski, joka oli varakkaampi kuin ensiksi kuollut puoliso, ei ole velvollinen suorittamaan tasinkoa kuolinpesälle (L 13.6.1929/234,103§). Kuolinpesän puolestaan on suoritettava tasinko leskelle, ja sen on ensisijaisesti oltava muuta kuin testamentilla määrättyä omaisuutta. (Kangas 2012, 314.)

5 TYYPILLISIMMÄT TESTAMENTIT JA NIIDEN VAIKUTUS EDUNSAAJAN ASEMAAN

Testamentille luonteenomaista on, että sillä annetaan tietty oikeus ja asema testamentinsaajalle. Testamentit luokitellaan testamenttityyppeihin sen mukaan, millainen oikeus testamentinsaajalle annetaan. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 102.) Ratkaisuperusteena testamenttityyppiä valittaessa on ensisijaisesti testamentintekijän tahto siitä, kuinka täyttää testamentinsaajan tarpeet. Lisäksi verotuksella on suuri merkitys, sillä testamentinsaajaa verotetaan eri tavalla riippuen saannon oikeudesta. (Norri 2005, 103)

Testamenttisuunnittelussa on hyvä ottaa huomioon lainsäädännössä toisistaan erotetut yleis- ja erityistestamentit, eli legaatit, sillä nämä jaot antavat erilaisen kuolinpesän aseman edunsaajalle (Kolehmainen & Rabinä 2012, 102).

Yleisjälkיסäädos on kyseessä, kun testamentilla on määrätty koko omaisuudesta tai sen murto-osasta. Tämän vastakohtana on erityisjälkיסäädos, jossa testamenttimääräys kohdentuu tiettyyn esineeseen tai rahasummaan. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 100-101)

Edellä mainittua tärkeämpää testamenttisuunnittelun kannalta kuitenkin on jako, kuinka laajan määräämisvallan tai kuinka pysyvän oikeuden edunsaaja testamentilla saa. Tämän perusteella testamentit on jaettu omistus-, käyttö-, ja tuotto-oikeustestamentteihin, joita käsittelen tässä kappaleessa tarkemmin. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 102)

5.1 Keskinäinen testamentti

Keskinäinen testamentti on kahden henkilön yhdessä laatima testamentti, joka voi olla avio – tai avopuolisoiden tai harvinaisessa tapauksessa sisarusten yhdessä tekemä. (Aarnio ym. 2016, 66.) Sen perimmäistarkoituksena on säilyttää kuolinpesä koskemattomana niin kauan, kunnes molemmat ovat menehtyneet, ja suorittaa jako vasta tämän jälkeen (Norri 2010, 150). Aarnion ja Kankaan (2009, 114) mu-

kaan liki 86 % puolisoiden tekemistä keskinäisistä testamenteista on tehty suojaamaan lesken asemaa.

Testamenttiin sisältyy molempien tekijöiden tahdonilmaus siitä, että toisen kuoltua, omaisuus periytyy jälkeen jäävälle. Usein keskinäiseen testamenttiin on sisällytetty myös määräys, kenelle omaisuus periytyy toisenkin kuoltua. Mikäli tällaista määräystä testamentissa ei ole, viimeksi kuolleen perilliset perivät molempien testamentintekijöiden omaisuuden. (Lindholm 2016, 21)

Keskinäinen testamentti ei ole kahden henkilön välinen sopimus, vaan kaksi erillistä testamenttia, jotka ovat riippuvuussuhteessa toisiinsa. Näistä vain toinen testamentti tulee täytäntöönpanoon: ensiksi kuolleen jälkeen eloonjäävän hyväksi. (Norri 2010, 150)

5.2 Omistusoikeustestamentti

Omistusoikeus voi saajalle siirtyä testamentilla joko täysin tai rajoitetusti. Täyden omistusoikeustestamentin ja rajoitetun omistusoikeustestamentin erona on, että rajoitettuun omistusoikeustestamenttiin on sisällytetty toissijaismääräys, joka rajoittaa testamentinsaajan vapautta testamentata saatua omaisuutta eteenpäin. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 106-107)

Täysi omistusoikeustestamentti on käyttökelpoinen silloin, kun perittävä haluaa antaa mahdollisimman laajan määräysvallan edunsaajalle saamaansa omaisuuteen. Useimmiten se on käytetty silloin, kun perittävä testamenttaa omaisuutensa rintaperillistensä kesken jaettavaksi tai määrää omaisuutensa yhteisölle tai säätiölle. (Aarnio & Kangas 2015, 620)

Omistusoikeustestamentinsaaja saa täyden määräysvallan ja toimintavapauden omaisuuteen, joka koskee sekä kiinteää että irtainta omaisuutta. Täyden omistusoikeuden nojalla saajalla on oikeus käyttää koko omaisuus ja siitä syntyvä voitto haluamallaan tavalla. (Aarnio & Kangas 2015, 622; Kolehmainen, Rabinä

2012,104) Peritty omaisuus periytyy eteenpäin testamentinsaajan perillisille ja lisäksi tällä on oikeus testamentata omaisuus eteenpäin (Aarnio ym. 2016, 67).

Täysi omistusoikeustestamentti on yleisin puolisoitten välisenä keskinäisenä omistusoikeustestamenttina. Tässä puolisoivat määräävät, että jälkeensijävi saa täyden omistusoikeuden ensiksi kuolleen puolison omaisuuteen, eli toisin sanoen omistusoikeuden koko pesän omaisuuteen. (Norri 2010, 150)

Verotuksellisesti omistusoikeustestamentti on sen edunsaajalleen kallis, sillä saaja on velvollinen maksamaan täyttä perintöveroa siitä omaisuudesta, jonka testamentilla saa. Perintövero määräytyy saadun omaisuuden arvosta, sekä edunsaajan ja testamenttaajan sukulaisuussuhteen mukaan. Mitä lähempi sukulainen, sitä kevyempi on veroluokka. Leski, joka keskinäisen omistusoikeustestamentin kautta saa perintöä, maksaa perintöveroa siitä osuudesta, joka jää jäljelle kun omaisuuden arvosta vähennetään ns. puoliso vähennys, joka nykyään on 60 000 euroa. Lisäksi, koska omaisuus siirtyy täysin saajan omaisuudeksi, tulee maksettavaksi vuosittainen tulovero, mikäli omaisuus on tuloa tuottavaa. (Norri 2010, 154; L12.7.1940/378)

5.2.1 Omistusoikeus ja hallintaoikeus eri henkilöille

Testamenttiin voi sisällyttää määräyksen, jossa omaisuuden omistusoikeus ja omaisuuden hallintaoikeus siirtyvät eri henkilöille. Tämä rasittaa lähinnä tämän omistusoikeuden saajan asemaa, sillä täysi määräysvalta ei toteudu kun hallintaoikeus on toisella henkilöllä. Tällöin omistusoikeuden saaja ei voi ilman hallintaoikeuden haltijan suostumusta määrätä omaisuudesta, esim. myymällä sitä. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 132)

Tämä on otettu myös huomioon seikkana huomioon perintöverotuksessa. Koska hallintaoikeus pienentää omistusoikeuden saajan omaisuuden arvoa, omistusoikeuden saajan perintöveron määrästä vähennetään hallintaoikeuden pääomitetun arvo. (Lindholm 2016, 81)

Hallintaoikeuden arvo määräytyy usein omaisuuden laskennallisen vuosituoton prosenttimäärästä. Usein käytetty prosentti on hallintaoikeuden kohteena olevan omaisuuden arvosta kolme tai viisi prosenttia. Tämä summa vähennetään ns. hallintaoikeusvähennyksenä omistusoikeudensaajan perintöveron määrästä. (Lindholm 2016, 81)

5.2.2 Rajoitettu omistusoikeustestamentti

Ennen vuotta 1966, kun puolisoilla ei vielä ollut perintöoikeutta toistensa omaisuuteen, eikä sukulaisten perintöoikeus ollut yhtä rajoitettu kuin nykyään, oli testamentti ainoa tapa turvata lesken asema ensiksi kuolleen puolison sukulaisia vastaan. Testamentti välttämättömänä oikeustoimena menetti merkitystään, kun 1.1.1966 puoliset saivat perintöoikeuden toistensa omaisuuteen, sillä sitä kautta leski sai lainnoilla samanlaisen aseman, kuin minkä yleensä saisi rajoitetun omistusoikeustestamentin nojalla. (Aarnio & Kangas 2015, 617-618)

Mikäli ensiksi kuolleen puolison jälkeen jäi rintaperillinen, ja testamentintekijä haluaa antaa leskelle PK 3 luvun säännöksiä paremman oikeuden jäämistöön tai määrittää toissijaisten perillisten piiriä toisin, on rajoitettu omistusoikeustestamentti suositeltava (Aarnio & Kangas 2015, 618).

Testamenttiin sisällytetty toissijaismääräys käytännössä tarkoittaa sitä, että testamenttaaja määrää, kenelle omaisuus on menevä ensisaajan kuoleman jälkeen (Aarnio & Kangas 2015, 623).

Puolisoiden keskinäinen rajoitettu omistusoikeustestamentti sisältää riskin siitä, että omaisuutta siirtyy toiselle suvulle pysyvästi. Tämä on käyttökelpoinen jäämistösuunnittelukeino silloin, kun puoliset haluavat jättää eloonjääneelle oikeuden vaikuttaa siihen, miten omaisuus viime kädessä jakautuu rintaperillisten kesken. Toissijaismääräys siis täten turvaa rintaperillisten tasa-arvoisempaa kohtelua, kun leskeltä poistetaan oikeus testamentata omaisuutta ensiksi kuolleen jälkeen. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 106)

Rajoitetun omistusoikeustestamentin kautta saajan täysi määräämisvalta ei toteudu, sillä toissijaisen määrääminen rajoittaa oikeutta mm. tehdä uutta testamenttia omaisuudesta, sillä toissijaisen määräyksen on pysyttävä voimassa. Omaisuudesta ei voi myöskään tehdä lahjoitusta sellaisella ehdolla, että omaisuus siirtyisi lahjan saajalle testamenttaajan kuoltua. Lahjoitus siinä tilanteessa katsotaan testamenttiin rinnastuvaksi, jolloin toissijaisen saajan määräys ohitetaan. Toissijaismääräys ohitetaan myös siinä tapauksessa, mikäli ensisaaja lahjoittaa testamentilla saatua omaisuutta eteenpäin. (Norri 2010, 152)

Seuraavassa esimerkkitapauksessa oikeudessa käsiteltiin Korkeimpaan oikeuteen asti perintöriitaa, jossa testamentin ensisaaja oli lahjoittanut testamentilla saatua omaisuutta puolisolleen, piittaamatta testamentin toissijaismääräyksestä.

KKO 2007:21: Vuonna 1982 naispuolinen testamentintekijä Anni T laati testamentin, jossa määräsi kaiken omaisuutensa menevän täydellä omistusoikeudella hänen ja aiemmin kuolleen puolisonsa yhteiselle pojalle Pentti T:lle ja poissulki Pentti T:n puolisolta avio-oikeuden omaisuuteen. Anni T sisällytti testamenttiinsa toissijaismääräyksen, siten että Pentti T:n kuoltua, omaisuus siirtyy täysin omistusoikeuksin tämän rintaperillisille.

Testamentin ensisaaja Pentti T:n kuoltua vuonna 2002 hänen kuolinpesän osakaina oli leski Eila T sekä ainoa rintaperillinen Pekka T, joka vaati lakiosaansa.

Osituksessa ja perinnönjaossa vuonna 2004 pesänjakaja totesi, että lesken Eila T:n varallisuus oli suurempi mitä kuolinpesän varallisuus. Leski vetosi tasinkoprivilegiin ja kieltäytyi maksamasta tasinkoa kuolinpesälle.

Perinnönjaon yhteydessä pesänjakaja totesi, että vuosina 1998-2001 vainaja Pentti T oli lahjoittanut äitinsä Anni T:n testamentilla perimiensä kiinteistöjen myynnistä saamiaan rahavaroja puolisolleen Eila T:lle yhteensä 110 667,50 euron arvosta. Anni T:n tekemän testamentin toissijaismääräyksen sekä perintökaaren 12 luvun 3 §:n periaatteen mukaisesti Pekka T:llä oli oikeus perinnönjaossa saada vastikke-

seen rinnastuvana hyvityksenä lakiosan vähentämisen jälkeen jäävä pesän säästö, sillä Pentti T:n tekemät lahjoitukset loukkasivat Pekka T:n lakiosaoikeutta.

Pekka T nosti kanteen käräjäoikeuteen ja vaati leskeä Eila T:tä suorittamaan tälle pesän säästön arvoinen palautus korkoineen. Koska pesän varat eivät riittäneet täysimääräisen hyvityksen suorittamiseen, tuli Eila T:n palauttaa lahjan ylijäämä arvo omista varoistaan Pekka T:lle.

Käräjäoikeudessa katsottiin että leski oli tiennyt lahjoituksen loukkaavan Pekka T:n testamenttiin perustuvaa oikeutta, koska Eila T:n avio-oikeus kyseiseen omaisuuteen oli testamentilla poissuljettu nimenomaan Pekka T:n perintöoikeuden turvaamiseksi. Leski vaati kanteen hylkäämistä.

Asiaa käsiteltiin Korkeimpaan oikeuteen asti. Käräjäoikeus velvoitti lesken suorittamaan palautuksen Pekka T:lle, sillä testamentin toissijaismääräyksen nojalla Pekka T:llä oli oikeus suhteelliseen osuuteensa testamentin ensisaajan pesästä. Koska pesän varat eivät riittäneet, oli leski velvoitettu korvaamaan lahjan arvon omista varoistaan. Hovioikeus ei muuttanut alemman oikeuden ratkaisua.

Korkein oikeus katsoi, että Pentti T oli lahjoituksillaan tarkoituksellisesti kiertänyt äitinsä Anni T:n testamentin toissijaismääräystä ja toteuttanut sen, mitä ei olisi saanut pätevästi tehdä. Lahjoitukset puolisolle aiheuttivat lopputuloksen, joka oli testamentintekijän tarkoituksen vastainen ja loukkaava toissijaisen oikeutta kohtaan.

Korkeimman oikeuden näkökulmasta raskauttavaa oli se, että lahjoitukset oli tehty lyhyellä aikavälillä juuri ennen Pentti T:n kuolemaa, eikä näistä ollut tehty lahjakirjoja eikä lahjaveroilmoituksia. Menettelytavan johdosta on syytä olettaa, että lahjoitukset on pyritty pitämään salassa Pekka T:ltä.

Ottaen huomioon lahjoitusten ajankohdat sekä lahjoitusten toimeenpanotavan, Korkein oikeus katsoi, että lahjoitukset on tehty Anni T:n testamentin toissijais-

määräyksestä aiheutuvaa testamenttauskieltoa kiertääkseen. Leski velvoitettiin palauttamaan Pekka T:lle lahjoitusten arvo.

Edellä esitetyn oikeustapauksen kaltaisten perintöriitojen ja testamentin tulkinnan epäselvyyksien välttämiseksi suositellaan testamentissa käytettävän täsmällisiä sanamuotoja (Norri 2010, 153).

Verotuksellisesti rajoitettu omistusoikeustestamentti ei tuo juurikaan etua verrattuna täyteen omistusoikeustestamenttiin. Ensisaaja, joka rajoitetun omistusoikeustestamentin kautta saa perinnön, maksaa perintöveroa omaisuudesta, jonka arvo määräytyy testamenttaajan kuolinhetken mukaan. Toissijaisen testamentinsaajan verotus siirtyy siihen hetkeen, kun ensisaaja kuolee ja omaisuus siirtyy tälle. Veroluokka määräytyy tällöin toissijaisen saajan ja testamentintekijän sukulaissuhteen mukaan, eikä siihen vaikuta ensisaajan ja toissijaisen sukulaisuussuhde. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 122)

5.3 Hallinta- eli käyttöoikeustestamentti

Hallinta- eli käyttöoikeustestamentti antaa saajalleen oikeuden hallita ja käyttää omaisuutta sekä nauttia omaisuudesta syntyvästä korosta sekä tuotosta, omistusoikeuden mennessä toiselle henkilölle. Saajalla on oikeus käyttää hallintaoikeuden kohdeomaisuutta sen luonteen edellyttämällä tavalla. Haltija ei ainoastaan pidä omaisuutta hallussaan, vaan hänellä on oikeus aktiivisesti sekä hyödyntää että käyttää sitä, esim. asumalla käyttöoikeuden tarkoittamassa asunnossa. (Aarnio ym. 2016, 56, 67; Kolehmainen & Rabinä 2012, 128)

Kun omaisuuden hallintaoikeus on määrätty toiselle henkilölle, ei omaisuuden varsinainen omistaja saa ilman tämän suostumusta tai lupaa määrätä hallintaoikeuden kohteena olevasta omaisuudesta. Omistaja ei saa luovuttaa omaisuutta kaupan, lahjan tai vaihdon nojalla eikä pantata omaisuutta. Tällä on turvattu hallintaoikeuden saajan oikeudet omaisuutta kohtaan. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 132.)

Omaisuudesta aiheutuvista kustannuksista vastaa hallintaoikeuden saaja, mikäli ne ovat sen laatuksia kustannuksia, että ne tulee suorittaa hallinta-aikana saatavilla tuotoilla. Omaisuudesta syntyvät kulut voidaan jakaa:

- 1) kuluihin joiden kattamiseksi on mahdollista, joko realisoida käyttöoikeuden alaista omaisuutta, tai vaatia omistusoikeuden saajalta kustannusten korvaamista
- 2) kuluihin, joista käyttöoikeuden haltija vastaa omilla varoillaan.

Edellä mainituista omaisuudesta syntyvistä tuotoista ja tuloista, hallintaoikeuden saajalla on oikeus määrätä, esim. pantata niitä vaikka hänellä ei käyttöoikeuden nojalla ole oikeutta myydä tai luovuttaa varsinaista kohdeomaisuutta, ilman omistajan lupaa. Siinä tapauksessa, että kyse on käyttöoikeuden alaisen omaisuuden tarpeellisesti uudistamisesta, käyttöoikeuden haltijalla on oikeus luovuttaa irtainta tavaraa ilman omistajan suostumusta. Tällainen tilanne on käytännössä silloin, kun esim. asunnon irtaimisto uudistetaan ja sisustetaan uusiksi. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 131.)

Verotuksellisesti hallintaoikeustestamentti on saajalleen edullinen, sillä testamentsaaja ei ole perintöverovelvollinen saamastaan, vaan perintöveron maksaa omistusoikeuden saaja. Hallintaoikeustestamentinsaajaa kuitenkin pidetään omistajan veroisena haltijana, joten tälle määräytyy maksettavaksi kiinteistövero sekä tulovero omaisuudesta mahdollisesti syntyvästä tuotosta, voitosta tai vuokratulosta. (Aarnio ym 2016, 67; Kolehmainen & Rabinä 2012, 129, 167)

5.3.1 Puolisoiden keskinäinen hallintaoikeustestamentti

Puolisoiden keskinäinen hallintaoikeustestamentti on syntynyt tapaoikeuden kautta, jonka tarkoituksena on palvella lesken etuja (Norri 2010, 167).

Yleisesti hallintaoikeustestamentti on puolisoitten välillä käytetty jälkisäädös, jossa leskelle annetaan hallintaoikeus omaisuuteen, sen omistusoikeuden mennessä rintaperillisille tai muulle testamentissa määrätyle henkilölle. (Norri 2010, 168)

Hallintaoikeuden nojalla leski saa oikeuden käyttää ja hallita testamentilla saatua omaisuutta ja esim. tallettaa rahavarat omalle tililleen. Leski ei kuitenkaan saa myydä omaisuutta ilman kuolinpesän, usein rintaperillisten, lupaa. Leski ei myöskään voi tehdä saadusta omaisuudesta omaa testamenttia. (Norri 2010, 173)

Keskinäisen hallintaoikeustestamentin taustalla pariskunnilla usein on ajatus siitä, että kuolinpesä pysyy jakamattomana niin kauan, kunnes molemmista aika jättää. Keskinäinen hallintaoikeustestamentti ei kuitenkaan estä rintaperillistä vaatimasta ja saamasta lakiosaansa ensiksi kuolleen jälkeen. (Norri 2010, 179)

5.3.2 Jäämistö omistajaton

Omistajattoman tilan testamentiksi kutsutaan hallintaoikeustestamenttia, jolle on luonteenomaista se, että testamentattu jäämistö on määrätyn ajan omistajaton. Se on seurausta siitä, että perittävän kuoleman jälkeen kenellekään ei ole testamentattu välitöntä omistusoikeutta omaisuuteen, vaan omaisuudelle on määrätty hallintai- tai käyttöoikeuden saaja. Kuoleman ja omistusoikeuden saamisen välillä saattaa olla vuosikymmenienkin aika, jolloin jäämistölle ei ole henkilöity omistajaa. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 168)

Omistajattoman tilan testamentteja tekevät tyypillisesti avio- ja avopuolisot, joilla ei ole lapsia. Tyypillisesti testamentissa jälkeenjäävälle annetaan elinikäinen hallinta- tai käyttöoikeus, jonka jälkeen omistusoikeus siirtyy perillisille. Tässä on perintöverotuksellinen etu, sillä leski ei joudu maksamaan perintöveroa saamastaan hallintaoikeudesta, mutta omistusoikeuden saavalle perintövero lankeaa maksettavaksi vasta lesken menehdyttyä. Perintöverotusta koskevassa oikeuskäytännössä katsotaan, että perintövero voidaan määrätä vasta, kun hän on saanut omaisuuden omistukseensa. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 168 – 169.)

Ongelmaksi muodostuvat testamentit, joissa on määrätty hallintaoikeus, mutta ei mainittu omistusoikeuden saajaa. Tällöin testamentin tulkinta jää epäselväksi: onko testamentilla tarkoituksellisesti tehty omistajaton tila, vai onko testamenttaaja tarkoittanut omistusoikeuden siirtyvän suoraan perintökaaren mukaisesti perillisil-

leen, ja vain pyrkinyt rajoittamaan omistusoikeutta hallintaoikeusmääräyksellään. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 169.)

Omistajattoman tilan testamentti on toissijaisen perillisen kannalta ongelmallinen, sillä tulevan omistajan on miltei mahdoton lesken elinikäisen hallintaoikeuden aikana valvoa oman oikeutensa toteutumista ja huolehtia omaisuuden säilyvyydestä. Ja kuten edellä todettu, aina testamentintekijä ei ole tarkoituksellisesti laatinut testamenttia, joka aiheuttaa jäämistölle omistajattoman tilan, tästä alla Korkeimman oikeuden ratkaisu 2016:30:

KKO:2016:30 tapauksessa aviopuolisot Sulo H ja Iida H olivat laatineet vuonna 1990 keskinäisen hallintaoikeustestamentin, jossa Sulo H oli määrännyt niin, että mikäli hän kuolee ensin, on puolisoella Iida H:lla elinikäinen hallintaoikeus kaikkien Sulon omaisuuteen, ja perimysjärjestyksen mukaiset perilliset saisivat omistusoikeuden omaisuuteen vasta leskenkin kuoltua. Vuonna 2011 Sulo H menehtyi ilman rintaperillisiä.

Sulon kuoltua kolme tämän lähintä sukulaista, veljen lapset, nostivat kanteen ja vaativat yhteisessä hakemuksessa, että asianajaja tulisi määrätä holhoustoimesta annetun lain mukaisesti edunvalvojaksi hoitamaan ja valvomaan omistajattomassa tilassa olevaa Sulo H:n omaisuutta, siten että omaisuuden tulevan omistajan oikeus toteutuisi. Heidän hakemuksen mukaan testamentilla oli kavennettu lesken perintöoikeutta ja sen mukaan leskelle Iida H:lle kuului vain hallintaoikeus aiemmin kuolleen puolison omaisuuteen, ja täten omaisuus oli lesken elinajan omistajaton. Leski vastusti hakemusta perustellen sitä, niin että Sulo H:n omaisuuden omisti ja hallinnoi Sulo H:n jakamaton kuolinpesä, jonka osakas leski itsekkin oli.

Käräjäoikeuden 9.12.2012 päätöksen mukaan kyseessä ei ollut omistajattomassa tilassa olevasta omaisuudesta, eikä edunvalvojan määrääminen olisi tarpeen, sillä käräjäoikeuden tulkitsi testamenttia siten, että Sulo H oli nimenomaisesti määrännyt siten, että tämän toissijaiset perilliset saisivat omistusoikeuden vasta lesken kuoltua. Käräjäoikeus perusteli päätöstä oikeustieteellisessä kirjallisuudessaakin

painotettua leskelle suopeaa testamentin tulkintaa. Voitiin olettaa Sulo H:n halunneen suosia leskeä. Oikeuskäytännön mukaisesti puolisoiden keskinäinen hallintaoikeustestamentti ei voi kaventaa lesken perintökaaren 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukaista oikeutta periä ensiksi kuolleen omaisuus.

Hovioikeus ei 16.9.2013 päätöksessään muuttanut käräjäoikeuden ratkaisun lopputulosta. Hovioikeus lisäsi perusteluikseen perintökaaren 12 luvun 1 §:n mukaisen tulkinnan siitä, että puolisoiden tarkoituksena oli turvata jälkeen jääneen oikeus hallita omaisuutta jakamattomana.

Korkein oikeus myönsi valitusluvan. Korkein oikeus totesi olevan riidatonta, että kanteen nostajat olivat Sulo H:n perintökaaren 2 luvun 2 §:n mukaisia toissijaisia perillisiä, jotka elinikäisen hallintaoikeustestamentin nojalla perivät setänsä Sulo H:n vasta lesken kuoltua. Koska Sulo H oli testamentissa määrännyt jäämistöönsä leskelle vain hallintaoikeuden, mutta ei perintökaaren 3 luvun mukaista perintöoikeutta, oli omaisuus tämän vuoksi lesken elinajan omistajaton.

Korkein oikeus katsoi, että koska kanteen nostaneet veljenlapset ovat Sulo H:n toissijaisia perillisiä ja tämän omaisuuden tulevia omistajia, on heillä holhoustoimilain 72 §:n 1 momentin mukaisesti oikeus hakea edunvalvojan määräämistä valvomaan omaisuutta, sillä edunvalvojan määräämisessä on kysymys heidän etunsa ja oikeutensa varmistamisesta.

Toisin kuin alemmat oikeudet, Korkein oikeus katsoi, että Sulo H:n laatima testamentti on kaventanut lesken Iida H:n perintöoikeuden hallintaoikeudeksi ja testamentintekijä on täten testamentillaan saanut aikaan tilanteen, jossa omistusoikeus hänen jäämistöönsä ei kuulu lesken eläessä kenellekään. Tällaiselle järjestelylle, ei lain mukaan ole estettä, mutta koska toissijaiset perilliset voivat saada omaisuuden vasta lesken kuoltua, heillä on oikeus oman oikeutensa valvomiseksi ja omaisuuden hoitamiseksi hakea edunvalvojaa.

Korkein oikeus päätöksessään määräsi asianajajan edunvalvojaksi hoitamaan Sulo H:n jäämistön omaisuutta ja valvomaan tulevien omaisuuden omistajien oikeuk-

sia. Edunvalvonta ei oikeuta rajoittamaan lesken testamentin nojalla saatua hallintaoikeutta.

Kuten edellä olevasta oikeustapauksesta huomataan, on testamentin sisällön muo-
toilulla suuri merkitys. Testamentti tulisikin olla tarkkaan suunniteltu ja asiantun-
tijan kanssa laadittu, jotta testamentti ei jätä tulkinnan varaa. Viimeinen tahto ei
välttämättä moiteoikeudenkäynneissä täyty.

5.4 Erityistestamentti eli legaatti

Erityistestamentin nojalla testamentinsaajan oikeus on etuuskohtainen. Legaattina
pidetään kaikkea sellaista testamenttimääräystä, jolla annetaan legaatin saajalle
tietty arvomäärä tai esine tietyin omistusoikeuksin. (Aarnio ym. 2016, 66.)

Erityistestamentti voi olla *esinelegaatti*, jolloin testamentilla lahjoitetaan tietty
esine omistusoikeuksin, tai *rahalegaatti*, jolla saaja tietyn arvomäärän rahaa pääl-
täpäin pesästä. (Aarnio ym. 2016, 66)

Legaatinsaajalla ei ole kuolinpesässä osakasasemaa, jollei hän ole jo perintöön
oikeutettu perillinen. Verotuksellisesti legaatin saaja pääsee helpoimmalla, sillä
perintöverotus korreloi aseman vahvuuden kanssa. Verotettavan perintöosuuden
alaraja on 20 000 euroa, joten mikäli legaatin arvo on alle sen, säästyy edunsaaja
perintöverolta. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 126 – 127)

Toisaalta legaatin saaja voi joutua maksamaan tulo- tai luovutusvoittoveroa saan-
nostaan. Mikäli legaattina edunsaaja saa esimerkiksi 19 000 euron arvosta osak-
keita, ja myy ne, lasketaan osakkeiden hankintamenoksi perintöverotuksessa
osakkeiden vahvistettu arvo 19 000 euroa. Myynnistä syntynyt voitto katsotaan
legaatin saajan tuloksi, ja luovutusvoittoa laskettaessa, arvosta vähennetään han-
kintahinta 19 000 euroa. Legaatin saajaa verotetaan testamenttaajan kuolinhetkes-
tä. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 127)

5.4.1 Tuotto-oikeustestamentti

Legaatteina pidetään myös tuotto-oikeustestamentteja. Tuotto-oikeustestamentti on käytetty silloin, kun omaisuuden omistusoikeuden ja siitä syntyvän tuoton omistus halutaan antaa eri kohteille. Tyypillisimmillään tuotto-oikeustestamentti antaa toiselle henkilölle oikeuden omaisuudesta syntyvään tuottoon, kun tuoton synnyttävän omaisuuden omistusoikeus menee toiselle henkilölle. Tämä tehdään usein siksi, ettei perillinen tuhlaisi saamaansa perintöä, mutta kuitenkin saisi perintöomaisuudesta säännöllistä tuloa. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 143 – 146)

Legaatinsaajan määräysvalta testamentin perusteella saatuun omaisuuteen on vähäisin tuotto-oikeustestamentin kautta. Testamentissa saajalle annetaan ainoastaan oikeus tuoton tai koron nauttimiseen. Koska testamentinsaaja on oikeutettu omaisuudesta syntyvään tuloon, on hän myös velvoitettu vastaamaan omaisuuden kuiluista. (Aarnio ym. 2016, 67; Kolehmainen & Rabinä 2012, 160)

Tuotto-oikeustestamentin ongelmana pidetään sitä, kuinka turvata tuotto-oikeudenhaltijan etu, ja päinvastoin kuinka varmistaa, ettei tuotto-oikeudenhaltija vaaranna omistajan intressejä (Kolehmainen & Rabinä 2012, 144).

Tuotto- sekä käyttöoikeustestamenttia kohdellaan verotuksellisesti hyvin samankaltaisesti. Perintöverotuksessa omistajan omistusta rasittava tuotto-oikeus vähennetään omistusoikeuden perintövero-osuudesta. Tuotto-oikeudensaaja puolestaan ei ole saannostaan perintöverovelvollinen. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 161 – 162)

Tuloverotuksessa nyrkkisääntönä pidetään, että tuotto-oikeuden haltijaa verotetaan kohteena olevan omaisuuden tuottamasta nettotulosta. Jos tuotto-oikeus syntyy osakkeesta, sen vuotuisarvo lasketaan 3-5 edellisen vuoden toteutuneen osingonjaon mukaan. Mikäli todellista vuosituottoa ei tiedetä, tuotto arvioidaan verotuksessa esim. osakehuoneiston kohdalla paikkakunnan käypän vuokratason mukaan. Laskennallista tuottoa käytetään silloin, kun tuottoa ei voida määritellä. Tällöin se arvioidaan varallisuudesta 5 %. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 158 – 160)

Pääsääntöisesti tuotto- ja käyttöoikeustestamentinsaajaa verotetaan saamastaan tulosta testamenttaajan kuolinhetkestä alkaen. Usein omaisuudesta syntyvä tuotto pääomatuloa tai ansiotuloa, esim. maatalouden jaettavan yritystulon ansiotulo-osuus. (Kolehmainen & Rabinä 2012, 161 – 162)

6 LOPPUPÄÄTELMÄT

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli nostaa esiin testamenttityyppien eroja ja tutkia niiden vaikutusta nimenomaan testamentin edunsaajan näkökulmasta. Tutkimuksessa käytin apuna voimassaolevaa lainsäädäntöä sekä oikeuskirjallisuutta. Lisäksi havainnollistin testamenttien seurauksia oikeustapausten avulla. Työn tarkoituksena on avata niin testamentintekoa suunnittelevien, kuin testamentinsaajienkin tietämystä eri perintövaihtoehtoista. Toivon, että työni auttaa testamentintekoa suunnittelevaa päättämään, mikä vaihtoehto on hänelle paras.

Suomessa verosuunnittelu on perinteisesti ollut huonossa maineessa yleisen käsityksen johdosta siitä, että verosuunnittelu on joko laitonta tai vähintäänkin kyseenalaista. Verosuunnittelu kuitenkin on viime vuosina kasvattanut kansalaisten keskuudessa suosiotaan, ja perintösuunnittelu sekä testamenttisuunnittelu ovat yksi tapa toteuttaa tätä.

Testamentin avulla henkilö voi vähentää perillistensä lopullista perintöveroa monin eri vaihtoehtoin. Testamenttityypit antavat saajalleen erilaisen aseman, jolla on vaikutusta myös saajan verotukselliseen kohteluun. Nyrkkisääntönä voidaan pitää, että mitä vahvempi asema, myös sitä kovempi verotus.

Kaikista tärkeintä testamenttisuunnittelussa on testamentintekijän tahto siitä, miten haluaa omaisuuttaan kuoleman jälkeen siirrettävän ja millaisen aseman edunsaaja sillä saa. Helposti voisi kuvitella, että kannattavinta olisi jättää omaisuutta täydellä omistusoikeudella, jolloin omaisuudesta edunsaaja saisi täyden määräysvallan. Testamenttia tehdessä tulisi kuitenkin myös pohtia edunsaajan taloudellista seuraamusta saannosta.

Omistusoikeustestamentti on verotuksellisesti arvokas, joten mikäli testamentinsaajan ei ole välttämätöntä saada omistusoikeutta, kannattaa testamentintekijän pohtia hallintaoikeustestamentin mahdollisuutta, joka on edunsaajalleen verotuksellisesti edullisempi.

Testamentti täydellä omistusoikeudella on käyttökelpoinen niissä tapauksissa joissa testamentinsaaja nimenomaisesti tarvitsee omistusoikeutta. Vastaava tilanne on esim. pariskunnalla, jossa toinen jää nuorena leskeksi ja elämäntilanne mahdollistaa toiselle paikkakunnalle muuton. Mikäli pariskunnan varallisuus koostuu lähinnä omakotitalosta, on lesken muuttaessa helpompi omistusoikeustestamentin nojalla myydä omakotitalo, kun saa täydellä omistusoikeudella määrätä omaisuudesta. Muutoin on syytä harkita hallintaoikeustestamenttia, sillä se on verotuksellisesti edullisempi.

Kuten edellä opinnäytetyössä todettu hallintaoikeustestamentilla on edullisia verovaikutuksia, sillä hallintaoikeuden saaja ei ole perintöverovelvollinen ja toiseksi perillisten perintöveron määrää alentaa annettu hallintaoikeus. Hallintaoikeustestamentit ovatkin nykyään yleisempiä kuin omistusoikeustestamentit. Tästä voi päätellä sen, että testamentilla nimenomaan halutaan vaikuttaa verotukseen.

Opinnäytetyö eteni mielestäni hyvällä aikataululla. Prosessi alkoi syksyllä ja aiheenrajoituksen tarkennuttua, oli lähdeaineiston löytäminen helppoa, sillä aiheesta on kirjoitettu paljon oikeuskirjallisuudessa. Käytännön tietämys myös auttoi työn rakentamisessa, sillä lähdeaineistosta oli helppo poimia tärkeät kohdat, kun jo valmiiksi tiesi aiheesta.

Työni oli vain pintaraapaisu testamenttityyppien luomasta asemasta ja verotuksesta, ja tästä olisi helppo laatia jatkotutkimus, jossa syvennyy tarkemmin verotukseen ja esimerkiksi esittää käytännön kautta, miten mahdollistaa verosuunnittelu.

LÄHTEET

Aarnio, A. & Kangas, U. 2009. Suomen Jäämistöoikeus I Perintöoikeus. 5. uud. painos. Helsinki. Talentum.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2015. Suomen Jäämistöoikeus II Testamenttioikeus. 5. uud. painos. Helsinki. Talentum.

Aarnio, A. & Kangas, U. 2010. Perhevarallisuusoireus. Helsinki. Talentum.

Aarnio, A., Kangas, U., Puronen, P. & Rabinä, T. 2016. Perunkirjoitus ja perinnön veroseuraamukset. 8., uud.painos. Helsinki. Talentum.

L13.6.1929/234. Avioliittolaki. Säädös tietopankki Finlexin sivuilla. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=L%2013.6.1929%2F234> Viitattu 3.11.2016.

Gottberg, E. 2010. Perhesuhteet ja lainsäädäntö. 5. uud. painos. Turku: Turun yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisuja.

Helin, M. 2002. Testamentin muoto. Lakimies 7–8/2002, 1153–1167.

Kaisto, J. & Lohi, T. 2008. Johdatus varallisuusoireuteen. Helsinki. Talentum

Kangas, U. 2012. Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. 2. uud. painos. Helsingin yliopisto.

KKO 1987:55 Tietopankki Finlexin sivuilla
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/1987/19870055?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=KKO%201987%3A55%20> .Viitattu 29.9.2016

KKO 2007:21 Tietopankki Finlexin sivuilla.
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2007/20070021?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=KKO%202007%3A21> .Viitattu 10.11.2016

KKO 2016:30 Tietopankki Finlexin sivuilla.
<http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2016/20160030?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=keskin%C3%A4inen%20hallintaoikeus%20testamentti> .Viitattu 12.11.2016

KKO 2003:129 Tietopankki Finlexin sivuilla.

<http://finlex.fi/fi/oikeus/kko/kko/2003/20030129> Viitattu 13.11.2016

Kolehmainen, A., Rabinä T. 2012. Jäämistösuunnittelu. Helsinki. Talentum Media Oy.

Koponen, J. 2013. Kuolinpesän osakkaan opas. Helsinki. Verotieto Oy.

Lindholm, T. 2016. Perintöverokirja. 16. uud. painos. Helsinki. Verotieto Oy.

Lohi, T. 2000. Muotovirheinen testamentti ja kiinteistösaannon lainhuudatus. Defensor Legis 6/2000, 936–958.

Lohi, T. 2004. Avio-oikeus ja kuolinpesän osakkuus. Defensor Legis 4/2004, 618–641.

Norri, M. 2005. Perintö ja Testamentti, Käytännön käsikirja. 4. uud. painos. Helsinki. Talentum.

Norri M. 2010. Perintö ja Testamentti, Käytännön käsikirja. 6. uud. painos. Helsinki. Talentum.

L5.2.1965/40. Perintökaari. Säädös tietopankki Finlexin sivuilla.
<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1965/19650040?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perint%C3%B6kaari> .Viitattu 31.10.2016

L12.7.1940/378. Perintö ja lahjaverolaki. Säädös tietopankki Finlexin sivuilla.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>. Viitattu 10.11.2016.